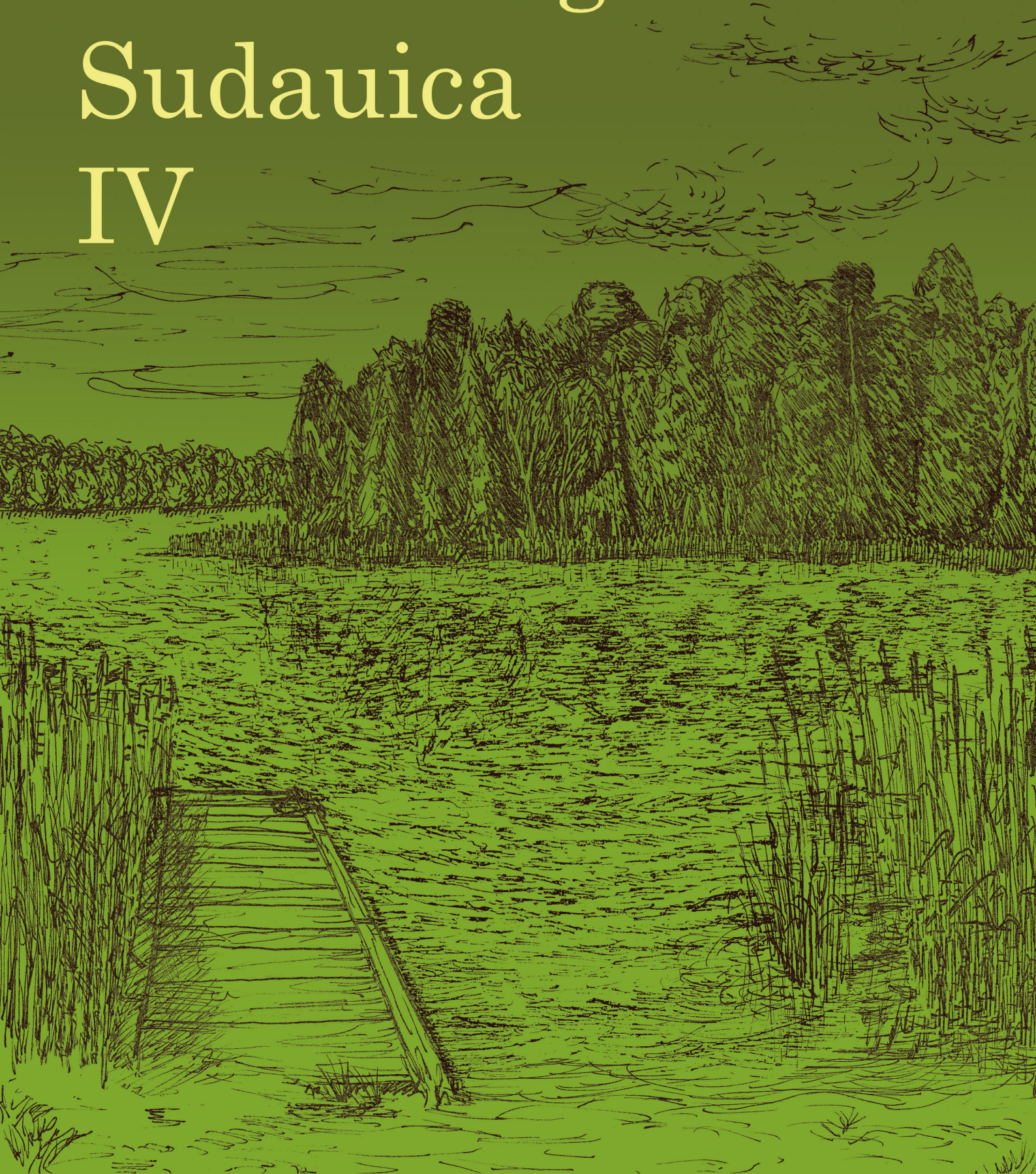

Studia Archaeologica Sudaunica IV

**STUDIA
ARCHAEOLOGICA
SUDAUICA**

Tom IV

Muzeum Okręgowe w Suwałkach
Wydział Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego

**STUDIA
ARCHAEOLOGICA
SUDAUICA**

Tom IV

Warszawa 2024

Studia Archaeologica Sudauica, vol. IV

Collegium redakcyjne

Jerzy Brzozowski, Anna Juga-Szymańska, Jerzy Siemaszko, Paweł Szymański

Redakcja tomu

Anna Juga-Szymańska, Paweł Szymański

Współpraca redakcyjna

Rasa Banytė-Rowell, Krzysztof Burek, Stephen Rowell, Andra Simniškytė

Opracowane graficzne tomu

Paweł Szymański, Michał Szymański, Tomasz Szmit

Tłumaczenia

Sabina Siemaszko, Kinga Brzezińska, Anna Juga-Szymańska

Skład i łamanie

Tomasz Szmit

Projekt okładki

Paweł Szymański

Na okładce wykorzystano grafikę autorstwa Michała Szymańskiego przedstawiającą wyspę Sacin na jeziorze Rajgrodzkim

Zdjęcie prof. Mariana Pokropka pochodzi ze zbiorów prywatnych, fot. K. Snarski

ISBN MOS 978-83-61494-35-5

ISBN WA UW 978-83-66210-47-9

ISSN 2544-9982

© Muzeum Okręgowe w Suwałkach,
ul. T. Kościuszki 81, PL 16400, Suwałki

© Wydział Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego,
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, PL 00-927 Warszawa

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Warszawski

Druk i oprawa

Drukarnia Biały Kruk Milewscy sp.j.
Tygrysia 50, Sobolewo
15-509 Białystok
tel. 85 74 04 704, 85 868 40 60
e-mail: drukarnia@bialykruc.com

Spis treści

Od Redakcji	9
STUDIA I MATERIAŁY	
Sylvia DOMARADZKA	
Osadnictwo subneolityczne tzw. nurtu kontynentalnego w rejonie Pojezierza Suwalskiego oraz Ełckiego	17
Subneolithic settlements of the so-called continental trend in Suwałki and Ełk Lake Districts	
Anna BUCHOLC	
Osada z okresu wpływów rzymskich i średniowiecza w Tworkach Skrodzkich nad jeziorem Rajgrodzkim	41
A settlement from the Roman Period and Middle Ages in Tworki Skrodzkie on Lake Rajgrodzkie	
Andra SIMNIŠKYTĖ, Rūta KARALIŪTĖ, Linas KVIZIKVIČIUS	
The settlement site in Mikniškiai (South-West Lithuania). New materials for the studies of the Trans-Nemunas Region settlement in the Roman Iron Age	223
Osada w Mikniškiai (południowo-zachodnia Litwa). Nowe materiały do studiów nad osadnictwem na Litwie Zaniemeńskiej w okresie wpływów rzymskich	
Iwona LEWOC, Paweł SZYMAŃSKI	
Nietypowa zapinka z wczesnego okresu wpływów rzymskich z Puszczy Boreckiej	261
An untypical fibula from the Early Roman Period discovered in the Borecka Forest	

Wojciech NOWAKOWSKI

- Skutki wydarzeń w afrykańskim amfiteatrze, czyli moneta cesarza Gordiana z Płociczna** 269
The aftermath of the events in the African amphitheater, or the coin of Emperor Gordian from Płociczno

Marcin ENGEL, Cezary SOBCZAK, Piotr IWANICKI

- Nowe materiały do badań Jaćwieży. Weryfikacyjne badania archiwalnego stanowiska w dawnym Plöwken, Kreis Treuburg – obecnie Judziki, pow. olecki** 277
New materials for the study of Yatvingia. Verification research of the archival site in the former Plöwken, Kreis Treuburg – currently Judziki, Olecko district

ODKRYCIA I KOMUNIKATY

Lech PAWLATA

- Ślady metalurgii brązu w Horodniance nad Biebrzą** 299
Traces of bronze metallurgy in Horodnianka on the Biebrza River

Jakub PAWLAK

- Na pograniczu. Uwagi do fragmentów ceramiki ze stanowiska Dreństwo 4** 305
At the Borderland. Comments on pottery fragments from Dreństwo, site 4

Vital SIDAROVICH, Iwona LEWOC

- Znaleziska sesterców Eliusza i Kommodusa z Puszczy Boreckiej** 313
Sestertii of Aelius and Commodus from the Borecka Forest

Iwona LEWOC

- „Kolekcja” zabytków z Puszczy Boreckiej** 319
“Collection” of artefacts from the Borecka Forest

Z HISTORII ARCHEOLOGII

Danuta JASKANIS

- Było nas dwoje archeologów osiadłych na stałe w Białymstoku. Rozmyślania nad zepsutym laptopem** 331
We were the two archaeologists who settled in Białystok

Krzysztof SNARSKI

- Jaką marszrutę przygotował nam Pan na dziś? Etnograficzne badania terenowe z profesorem Marianem Pokropkiem na Suwalszczyźnie** 365
“What route have you prepared for us today?” Ethnographic field research with Professor Marian Pokropek in the Suwalki region

RECENZJE I OMÓWIENIA

Joanna KALAGA

- Recenzja:** Grażyna Iwanowska, Cezary Sobczak, Marcin Engel,
„Grodzisko w Jeglińcu. Jaćwieskie centrum osadnicze w świetle badań
archeologicznych i przyrodniczych”, Państwowe Muzeum Archeologiczne,
Warszawa 2022 r. 373

KRONIKA NAUKOWA

Anna BITNER-WRÓBLEWSKA, Wojciech WRÓBLEWSKI

- Ćwierć wieku Seminarium Bałtyjskiego** 383
25 years of the Baltic Seminar

Anna Bitner WRÓBLEWSKA, Jerzy BRZozowski,

Renata MASKOWICZ-SIKOROWSKA, Jerzy SIEMASZKO

- Międzynarodowa konferencja „50 lat minęło.
Co dalej z kulturą sudowską?”. 5–8 października 2023 roku, Suwałki** 395
International conference “50th Anniversary.
What is the Future of the Sudovian culture?” 5–8 October 2023, Suwałki

Monika RADZIKOWSKA

- „Reakcja”, czyli Augustowski Festiwal Pasji do Nauki** 409
“Reaction”, or Augustów Festival of Passion for Science

Maciej KARCZEWSKI

- Kompleksowa Ekspedycja Jaćwieska. Biografia i dziedzictwo** 417
Multidisciplinary Yatvingian Expedition. Biography and Legacy

Przynależność administracyjna miejscowości wymienionych w tomie 427

Wykaz skrótów 433

Od Redakcji

Prezentujemy Państwu kolejny – IV tom wydawnictwa *Studia Archaeologica Sudaucica*. Jest to pierwszy tom po pandemii i, niestety, kolejny w czasie trwania wojny w Ukrainie. Poprzedni, choć sygnowany 2021 rokiem, ukazał się, gdy wojna dopiero wybuchła. Obecny zostaje wydany w czasie, gdy trwa ona już od ponad 1000 dni! Śmierć w owym czasie pochłonęła setki tysięcy niewinnych ofiar. Cześć ich pamięci! Należy mieć nadzieję, że to szaleństwo strony rosyjskiej, sprzymierzonej obecnie z jednym z najstraszliwszych reżimów w historii, będące dla niej hańbą, zakończy się jak najszybciej.

Tom poświęcamy zmarłemu w 2023 roku profesorowi Marianowi Pokropkowi, znakomitemu polskiemu etnografowi, w badaniach którego ziemie pojaćwieskie stanowiły jeden z priorytetów. Profesor Marian Pokropek, mimo że nie był archeologiem, wniósł duży wkład w działania Kompleksowej Ekspedycji Jaćwieskiej, kierując jej częścią etnograficzną. Przez wiele lat był też znakomitym współpracownikiem Muzeum Okręgowego w Suwałkach. Więcej o Profesorze i wspólnych działaniach mówi tekst Krzysztofa Snarskiego.

Niniejszy numer jest zdominowany przez publikacje materiałów osadowych. W dziale *Studia i Materiały* zaprezentowana została długo pozostająca wielką niewiadomą osada w Tworkach Skrodkich. Opracowanie powstało w ramach pracy magisterskiej Anny Bucholc, która włożyła w nie wiele żmudnej pracy. Z powodu utraty części materiałów zabytkowych i dokumentacji monografia ta jest obciążona wieloma znakami zapytania, ale Autorka wykazała się dużą determinacją w odtworzeniu danych pozyskanych podczas wykopalisk w latach 80-tych XX wieku. Można było tego uniknąć, gdyby w swoim czasie we właściwy sposób zabezpieczono materiały zabytkowe i dokumentację, a przede wszystkim opublikowano je niezwłocznie po badaniach. Niestety tak się nie stało.

Kolejna prezentowana w tomie osada jest położona już na terenie Litwy Zaniemeńskiej (artykuł trojga Autorów – Andry Simniškytė, Rūty Karaliūtė i Linasa Kvizikevičiausa). Teren ten nie był nigdy badany na dużą skalę, a sytuacja kulturowa w okresie wpływów rzymskich jest dalece niejednoznaczna. Publikowanie nowopozyskanych materiałów pozwoli więc nieco rozjaśnić obraz kulturowy tych ziem.

Pozostałe materiały zaprezentowane w tym dziale wcale nie są mniej ciekawe. Zacząć należy od omówienia zabytków subneolitycznych z Suwalszczyzny. Zostały one zaprezentowane przez Sylwią Domaradzką syntetycznie w sposób, który nie jest typowy dla ośrodka

warszawskiego. Jest to zatem *novum* nie tylko jeśli chodzi o prezentację wybranych materiałów, ale też o zupełnie odmienny sposób opracowania.

W dziale tym znajdą również Państwo szczegółowe przyjrzenie się jednemu z nietypowych znalezisk z Puszczy Boreckiej. Autorzy Iwona Lewoc i Paweł Szymański postarali się wyjaśnić jego charakter i pochodzenie. Znajdą tu również Państwo artykuł Wojciecha Nowakowskiego, który rozprawia się z *fakenews* `em sprzed wielu dziesięcioleci, w logiczny sposób pokazując, że pogoń za sensacją archeologiczną i publikacja niesprawdzonych tez prowadzi do nieporozumień.

Dział *Studia i Materiały* kończy publikacja stanowiska w Judzikach (dawniej administracyjnie przynależnego do miejscowości Plówken). Marcin Engel, Cezary Sobczak i Piotr Iwanicki analizują zarówno dawne, jak i nowe znaleziska z okresu wczesnego średniowiecza z części Mazur przebadanej bardzo słabo przez archeologów niemieckich, która ujawnia niezwykle ciekawe zabytki.

Dział *Odkrycia i Komunikaty* rozpoczyna tekst Lecha Pawlaty o niedawnych bardzo interesujących znaleziskach w Horodniance na Podlasiu.

Nowe badania publikuje też Jakub Pawlak, który wraca do już znanego wcześniej stanowiska w Dreństwie, by pokazać go w świetle najnowszych odkryć podwodnych, a zatem nasze pismo wkracza w dziedzinę archeologii podwodnej.

Teksty Vitala Sidarovicha i Iwony Lewoc przybliżają natomiast nowe odkrycia w Puszczy Boreckiej. Numizmatyczne opracowanie sesterców imperatora Kommodusa i mało znanego cezara Eliusza stało się przyczynkiem do rozważań nad napływem i deponowaniem monet w kulturze sudowskiej. Iwona Lewoc w swym tekście o zabytkach z Puszczy Boreckiej prezentuje natomiast ciekawe znaleziska, które nigdy nie pojawiłyby się w obiegu naukowym, gdyby nie działalność popularyzacyjna archeologów.

W dziale *Z historii Archeologii* znajdą Państwo wspomnienia Pani Danuty Jaskanis z okresu, gdy właściwie tworzyła od podstaw Dział Archeologii muzeum w Białymstoku, oraz tekst Krzysztofa Snarskiego o zmarłym w 2023 roku profesorze Marianie Pokropku.

W dziale *Recenzje i Omówienia* przedstawiamy długo oczekiwaną monografię średniowiecznego grodziska w Jeglińcu, omówioną przez Joannę Kalagę. Opracowaniu temu, jak wskazuje autorka recenzji, czas posłużył, bo wzbogaciło się ono o nowoczesne metody analityczne.

Dział *Kronika* rozpoczyna jubileuszowy tekst Anny Bitner-Wróblewskiej i Wojciecha Wróblewskiego, gospodarzy Seminarium Bałtyjskiego powstały z okazji 25-lecia wieku tej inicjatywy, powołanej przez Jerzego Okulicza-Kozaryna.

W drugim artykule Anna Bitner-Wróblewska, Jerzy Brzozowski, Renata Maskowicz-Sikorowska i Jerzy Siemaszko przedstawili ważną konferencję poświęconą 50-leciu wprowadzenia do obiegu naukowego przez Mariana Kaczyńskiego pojęcia *kultura sudowska*. Było to syntetyczne podsumowanie dotychczasowej wiedzy, ale też postawienie wielu pytań badawczych na przyszłość. Sama konferencja miała miejsce w Suwałkach w październiku 2023 roku.

Znajdą tu Państwo również przedstawienie przez Monikę Radzikowską oddolnej, ale bardzo twórczej, inicjatywy fundacji Terra Desolata, która zorganizowała w Augustowie piknik naukowy przyciągając do tego pięknego miasta nie tylko przedstawicieli wielu instytucji naukowych, ale i rzesze zwykłych ludzi.

Dział, a zarazem tom, kończy tekst Macieja Karczewskiego dotyczący dwóch konferencji poświęconych dorobkowi Kompleksowej Ekspedycji Jaćwieskiej – fenomenu, który zrzeszał specjalistów różnych dziedzin i stał się jednym z podwalin utworzenia w Białymstoku tak ważnej instytucji, jaką było Białostockie Towarzystwo Naukowe (wydawca Rocznika Białostockiego). Obie konferencje wzmiankowane przez Autora miały miejsce w 2021 i 2022 roku.

Pozostajemy zatem przy koncepcji prezentacji tekstów zarówno zasłużonych archeologów, jak i młodych dopiero rozpoczynających swe badania adeptów tej sztuki.

Z życzeniami przyjemnej lektury

Redakcja SAS

Marian Pokropek (1932-2023)

Monika RADZIKOWSKA
Fundacja Terra Desolata

„Reakcja”, czyli Augustowski Festiwal Pasji do Nauki

„Reakcja” to Festiwal Pasji do Nauki, organizowany przez Fundację Terra Desolata. W czerwcu 2024 roku w Augustowie odbyła się jego druga edycja. Były to dwa dni wypełnione pokazami, warsztatami i wykładami, skierowanymi zarówno do dorosłych, jak i do dzieci. Przygotowano specjalną ofertę dla szkół, które w salach Miejskiego Domu Kultury mogły wziąć udział w zajęciach z archeologii, paleontologii, historii i matematyki. Główną osią wydarzenia były jednak stanowiska edukacyjne, ulokowane na miejskim Rynku, gdzie uczestnicy mogli wędrować od jednego do drugiego biorąc udział w naukowych doświadczeniach, grach i warsztatach. Pośród tego wszystkiego odbywały się plenerowe wykłady i pokazy. Uczestnicy słuchali, oglądali i działali – zgodnie z hasłem „Reakcji”, które zakłada czynne poznawanie nauki.

Dużą część programu stanowiły stanowiska i prelekcje archeologiczne – zgodnie z branżą, w której działają sami organizatorzy. Na Suwalszczyźnie i sąsiednich Mazurach Fundacja prowadzi i prowadzi badania wykopaliskowe i powierzchniowe na stanowiskach związanych z ludami bałtyjskimi¹. Z tego narodziła się potrzeba edukowania lokalnych społeczności na temat pradziejowej historii ich terenów. Zajęcia na ten temat prowadzone są w ramach spotkań z mieszkańcami, warsztatów i pikników. W minionym roku szkolnym w szkołach na terenie Mazur i Suwalszczyzny prowadzone były zajęcia oparte o grę planszową „Barbarzyńcy i Rzymianie”, która pozwalała graczom wcielić się w role starożytnych kupców i sprawdzić, co działo się na terenie Polski w okresie wpływów rzymskich, jednocześnie uzupełniając tę lukę w programie nauczania historii. Projekty tego typu idą w parze z archeologiczną działalnością Fundacji.

„Reakcja” jest zdecydowanie największym wydarzeniem tego typu organizowanym przez Fundację, dlatego w programie pojawiły się tematyczne wykłady, warsztaty w formie gier oraz stanowiska edukacyjne, prezentujące m.in. repliki zabytków z Polski północno-wschodniej. Można było wziąć udział w mini-warsztatach tkackich, sprawdzić, czym zajmuje się archeozoolog, a także poszerzyć wiedzę na temat średniowiecznej architektury. Uczestnicy Festiwalu mogli

1 I. Lewoc, *Archeologia jest bliżej, niż może się wydawać. O działalności Fundacji Terra Desolata*, „Masovia” 17, 2020, 321–328; por. <https://terradesolata.pl/projekty/archeologiczne/>.

też poznać sam warsztat archeologa – Fundację wspierał w tym aspekcie Wydział Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, który również przygotował swoje stanowisko.

Podczas archeologicznych wykładów plenerowych uczestnicy mogli zapoznać się z problematyką archeologii bałtyjskiej, a także sprawdzić, czym są mity naukowe na temat Wielkiej Lechii i co na ten temat mówi nauka. W salach Domu Kultury uczniowie augustowskich szkół wzięli udział w grach edukacyjnych: o średniowiecznej Jaćwieży oraz o starożytnych kupcach.

„Reakcja” jest jednak Festiwalem Pasji do Nauki, więc nie zabrakło też innych dziedzin: zagadek przyrodniczych organizowanych przez lokalne instytucje (Wigierski Park Narodowy, Biebrzański Park Narodowy, Suwalski Park Krajobrazowy i Nadleśnictwo Augustów), wykładów profesora Stanisława Czachorowskiego z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego na temat entomologii i botaniki, prelekcji popularyzatora nauki Krzysztofa Poznańskiego o dinozaurach i klimacie, pokazu muzyczno-fizycznego edukatorów z zespołu Heweliuszy Nauki, prelekcji historycznej opartej o liczne rekwizyty na temat rzymskiej armii, pokazów alchemicznych, warsztatów z robotyki, zajęć w stylizowanej marsjańskiej bazie kosmicznej, retro gier video czy walk rycerzy z litewskiej grupy rekonstrukcyjnej. Festiwal starał się zaakcentować możliwie szerokie spektrum nauki: od nauk ścisłych i nowych technologii, przez przyrodnicze po humanistykę. Równie ważna była także interdyscyplinarność – łączenie podczas pokazów historii z muzyką lub fizyką, biologii z archeologią, nauk o klimacie z robotyką, sztuki z fizyką czy historii z technologią, pokazało, że często trudno wytyczyć między nimi arbitralną granicę.

Festiwal zakończony – opierając się na wrażeniach uczestników możemy powiedzieć, że wydarzenie zostało bardzo pozytywnie odebrane przez mieszkańców Augustowa, a inicjatywy tego typu są potrzebne. Pytanie jednak: po co? Festiwal pozwolił ciekawie spędzić czas zarówno dorosłym, jak i dzieciom, wyjść z domu, zrobić coś razem. Wzbogacił także ofertę dla szkół, które chętnie zapisały się na wszystkie proponowane zajęcia. Najważniejszy jest jednak aspekt społecznej odpowiedzialności nauki. Popularyzacja w różnych formach powinna być niezbędnym ostatnim etapem we współczesnym procesie naukowym, jeśli chcemy, aby społeczeństwo rozumiało naszą pracę i widziało sens jej prowadzenia. Współdziałanie różnorodnych instytucji na tym polu – tak jak w przypadku Festiwalu – przynosi pozytywne efekty.

Partnerem II Festiwalu Pasji do Nauki „Reakcja” były Augustowskie Placówki Kultury oraz Miasto Augustów. Projekt dofinansowano ze środków budżetu państwa przyznanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach Programu „Społeczna Odpowiedzialność Nauki II. Popularyzacja Nauki”.

“Reaction”, or Augustów Festival of Passion for Science

“Reaction” is a Festival organized in Augustów by Terra Desolata Foundation for the second time. The objective of the event was to promote science and provide an opportunity to meet with experts and researchers who gave lectures, conducted workshops and presented educational stands in their fields of study. In line with the mission statement of the Terra Desolata, a large part of the Festival was also the popularization of archaeology. In addition to classes at school, stands at picnics and creation of educational games, this is another educational initiative of the Foundation.

The Festival was held in June 2024 at the Sigismund Augustus Square in Augustów and lasted for two days. During the first day there were special activities addressed to schools. For two days the visitors had a chance to participate in a wide range of outdoor workshops, shows and lectures. Many branches of science were represented, including archaeology and history, biology, chemistry, art history, physics, astronomy and robotics.

“Reaction” brought together audiences of all ages, proving again that attractive and accessible presentation of science is still relevant today.

Rycina 1. Rynek Zygmunta Augusta w Augustowie podczas II Festiwalu Pasji do Nauki w Augustowie.
Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 2. Warsztaty archeologiczne i mini-wykop podczas II Festiwalu Pasji do Nauki „Reakcja”
w Augustowie. Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 3. Zgłębianie tajnik archeozoologii. II Festiwal Pasji do Nauki „Reakcja” w Augustowie.
Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 4. Pokazy alchemiczne podczas II Festiwalu Pasji do Nauki „Reakcja” w Augustowie.
Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 5. Archeologia doświadczalna – warsztaty tkackie. II Festiwal Pasji do Nauki „Reakcja” w Augustowie. Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 6. Architektura średniowiecza w formie warsztatowej. II Festiwal Pasji do Nauki „Reakcja” w Augustowie. Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 7. Wykład o średniowiecznych strojach w wykonaniu litewskiej grupy Hospitalierię Ordinas podczas II Festiwalu Pasji do Nauki „Reakcja” w Augustowie. Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 8. Plecenie kolczugi. Pokaz rekonstrukcji historycznej podczas II Festiwalu Pasji do Nauki „Reakcja” w Augustowie. Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 9. Warsztaty z astronomii na temat planety Mars podczas II Festiwalu Pasji do Nauki w Augustowie. Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 10. Z czego powstają farby, czyli połączenie historii sztuki i chemii. II Festiwal Pasji do Nauki „Reakcja” w Augustowie. Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 11. Zajęcia „Barbarzyńcy i Rzymianie” prowadzone przez Fundację w szkołach. Edukatorzy prowadzą wstęp na temat historii. Fot. Fundacja Terra Desolata

Rycina 12. Zajęcia „Barbarzyńcy i Rzymianie” prowadzone przez Fundację w szkołach – w trakcie gry edukacyjnej. Fot. Fundacja Terra Desolata

Przynależność administracyjna miejscowości wymienionych w tomie

Polska

Augustów, gm i pow. *loco*, woj. podlaskie
Bachanowo, gm. Jeleniewo, pow. Suwałki, woj. podlaskie
Bargłów Dworny, gm. Bargłów Kościelny, pow. Augustów, woj. podlaskie
Becejły, gm. Szypliszki, pow. Suwałki, woj. podlaskie
Biezuń, gm. *loco*, pow. Żuromin, woj. mazowieckie
Bilwinowo, gm. Szypliszki, pow. Suwałki, woj. podlaskie
Biskupin, gm. Gąsawa, pow. Żnin, woj. kujawsko-pomorskie
Boćwinka, gm. i pow. Gołdap, woj. warmińsko-mazurskie (dawn. Alt Bodschingken,
Kr. Goldap, Ostpreussen)
Bogaczewo-Kula, gm. i pow. Giżycko, woj. warmińsko-mazurskie
(dawn. Kulla-Brücke/Bogatzewen, Kr. Lötzen, Ostpreussen)
Borki, gm. Kowale Oleckie, pow. Olecko, woj. warmińsko-mazurskie
Brwinów, gm. *loco*, pow. Pruszków, woj. mazowieckie
Czarna Hańcza, gm. Giby, pow. Sejny, woj. warmińsko-mazurskie
Czarna Wieś, gm. Czarna Białostocka, pow. Białystok, woj. podlaskie
Czerwone Bagno, gm. Jeleniewo, pow. Suwałki, woj. podlaskie
Czerwony Dwór, gm. Kowale Oleckie, pow. Olecko, woj. warmińsko-mazurskie
(dawn. Rothebude, Kr. Goldap, Ostpreussen)
Czubin, gm. Brwinów, pow. Pruszków, woj. mazowieckie
Degucie, gm. Dubeninki, pow. Goldap, woj. warmińsko-mazurskie
Dowiaciszki (lit. Dievetišké), gm. Puńsk, pow. Sejny, woj. podlaskie
Dręstwo – patrz Dreństwo
Dreństwo (wcześniej Dręstwo), gm. Bargłów Kościelny, pow. Augustów, woj. podlaskie
Drohiczyn, gm. *loco*, pow. Siemiatycze, woj. podlaskie
Dybowo, gm. Świętajno, pow. Olecko, woj. warmińsko-mazurskie
Garbaś, gm. Filipów, pow. Suwałki, woj. podlaskie
Giby, gm. *loco*, pow. Sejny, woj. podlaskie
Główka, gm. Kowale Oleckie, pow. Olecko, woj. warmińsko-mazurskie
Grądy-Woniecko, gm. Rutki, pow. Zambrów, woj. podlaskie
Grodzisko, gm. Banie Mazurskie, pow. Gołdap, woj. warmińsko-mazurskie

Grunajki, gm. Banie Mazurskie, pow. Gołdap, woj. warmińsko-mazurskie (dawn. Gruneyken, Kr. Darkehmen, Ostpreussen)

Horodnianka, gm. Suchowola, pow. Sokółka, woj. podlaskie

Jałowo, gm. Rutka-Tartak, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Janów Pomorski (emporium handlowe Truso), gm. i pow. Elbląg, woj. warmińsko-mazurskie

Jasionowa Dolina, gm. Janów, pow. Sokółka, woj. podlaskie

Jegliniec, gm. Szypliszki, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Jemieliste, gm. Filipów, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Jędrzejki, gm. Kalinowo, pow. Ełk, woj. warmińsko-mazurskie

Judziki, gm. Bargłów Kościelny, pow. Augustów, woj. podlaskie

Judziki, gm. i pow. Olecko, woj. warmińsko-mazurskie

Kalniszki, gm. i pow. Gołdap, woj. warmińsko-mazurskie

Kamienna Stara, gm. Dąbrowa Białostocka, pow. Sokółka, woj. podlaskie

Kazimierówka, gm. Jeleniewo, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Konikowo (dawn. Rostek), gm. i pow. Gołdap, woj. warmińsko-mazurskie

Korkliny, gm. i pow. Suwałki, woj. podlaskie

Kosmów, gm. i pow. Hrubieszów, woj. lubelskie

Kośmidry, gm. i pow. Gołdap, woj. warmińsko-mazurskie

Krukówek, gm. Raczek, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Krzemionki Opatowskie (rezerwat archeologiczny), gm. Bodzechów, pow. Ostrowiec, woj. świętokrzyskie

Krzywe, gm. i pow. Suwałki, woj. podlaskie

Krzywółka (część miasta Suwałki), woj. podlaskie

Kuty, gm. Pozezdrze, pow. Węgorzewo, woj. warmińsko-mazurskie (dawn. Kутten, Kr. Angerburg, Ostpreussen)

Laski Wielkie, gm. Kalinowo, pow. Ełk, woj. warmińsko-mazurskie

Lisy, gm. Banie Mazurskie, pow. Gołdap, woj. warmińsko-mazurskie (dawn. Lyssen, Kr. Angerburg, Ostpreussen)

Lubawa, gm. *loco*, pow. Iława, woj. warmińsko-mazurskie

Łumbie, gm. i pow. Sejny, woj. podlaskie

Magdalenowo, gm. i pow. Suwałki, woj. podlaskie

Małe Raczek, gm. Raczek, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Małyszówka (część miasta Dąbrowa Białostocka), gm. Dąbrowa Białostocka, pow. Sokółka, woj. podlaskie

Maryjanka (obecnie część wsi Krosna-Wieś), gm. Brwinów, pow. Pruszków, woj. mazowieckie

Mazurowo, gm. Kalinowo, pow. Ełk, woj. warmińsko-mazurskie

Mieruniszki, gm. Filipów, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Miłuki, gm. i pow. Ełk, woj. warmińsko-mazurskie

Muły, gm. Giby, pow. Sejny, woj. podlaskie

Netta, gm. i pow. Augustów, woj. podlaskie

Niedrzwica, gm. i pow. Gołdap, woj. warmińsko-mazurskie

Niemcowizna, gm. i pow. Suwałki, woj. podlaskie

Nieszki, gm. Bakalarzewo, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Nowa Boćwinka, gm. i pow. Gołdap, woj. warmińsko-mazurskie
(dawn. Neu Bodschtwinden, Kr. Goldap, Ostpreussen)

Nowy Wiśnicz, gm. *loco*, pow. Bochnia, woj. małopolskie

Olecko, gm. i pow. *loco*, woj. warmińsko-mazurskie (dawn. Oletzko / Treuburg, Kr. Oletzko /
Treuburg, Ostpreussen)

Osinki, gm. i pow. Suwałki, woj. podlaskie

Osowa, gm. i pow. Suwałki, woj. podlaskie

Otrębusy, gm. Brwinów, pow. Pruszków, woj. mazowieckie

Paprotki Kolonia, gm. Miłki, pow. Giżycko, woj. warmińsko-mazurskie

Pieńczykówka, gm. Rajgród, pow. Grajewo, woj. podlaskie

Pijawne Polskie, gm. Nowinka, pow. Augustów, woj. podlaskie

Plewki, gm. i pow. Olecko, woj. warmińsko-mazurskie
(dawn. Plöwen, Kr. Treuburg, Ostpreussen)

Płociczno, gm. Bakałarzewo, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Podliszewo, gm. Rajgród, pow. Grajewo, woj. podlaskie

Raczki, gm. Raczki, pow. Suwałki, woj. podlaskie
(dawn. Raczki, Kr. Suwałki, Ostpreussen)

Rajgród, gm. *loco*, pow. Grajewo, woj. podlaskie

Rostoły, gm. Juchnowiec Kościelny, pow. Białystok, woj. podlaskie

Rowele, gm. Rutka-Tartak, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Równina Dolna, gm. Korsze, pow. Kętrzyn, woj. warmińsko-mazurskie
(dawn. Unter-Plehn, Kr. Rastenburg, Ostpreussen)

Rybczyzna, gm. Rajgród, pow. Grajewski, woj. podlaskie

Sacin (wyspa na jez. Rajgrodzkim), woj. podlaskie

Sejny, gm. i pow. *loco*, woj. podlaskie

Skarkiszki (lit. Skarkiškiai), gm. Puńsk, pow. Sejny, woj. podlaskie

Skomętno Wielkie, gm. Kalinowo, pow. Ełk, woj. warmińsko-mazurskie
(dawn. Skomentnen/Skomanten, Kr. Lyck, Ostpreussen)

Skrodkie (vel Tworki Skrodkie), gm. Rajgród, pow. Grajewo, woj. podlaskie

Smolniki, gm. Rutka-Tartak, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Stacze, gm. Kowale Oleckie, pow. Olecko, woj. warmińsko-mazurskie
(dawn. Statzen, Kr. Oletzko, Ostpreussen)

Stacze, gm. Kalinowo, pow. Ełk, woj. warmińsko-mazurskie

Stare Kiełbonki (Ławny Lasek), gm. Piecki, pow. Mrągowo, woj. warmińsko-mazurskie
(dawn. Alt-Kelbonken, Kr. Sensburg, Ostpreussen)

Straduny, gm. i pow. Ełk, woj. warmińsko-mazurskie

Strękowa Góra (Góra Strękowa), gm. Zawady, pow. Białystok, woj. podlaskie

Surąż, gm. *loco*, pow. Białystok, woj. podlaskie

Sztabin, gm. *loco*, pow. Augustów, woj. podlaskie

Szurpiły, gm. Jeleniewo, pow. Suwałki, woj. podlaskie (w obrębie Szurpił lokalne nazwy
części wsi – Targowisko, Mosiężysko, Góra Zamkowa, Góra Kościelna)

Szuszalewo, gm. Dąbrowa Białostocka, pow. Sokółka, woj. podlaskie

Szwajcaria, gm. i pow. Suwałki, woj. podlaskie

Szwałk, gm. Kowale Oleckie, pow. Olecko, woj. warmińsko-mazurskie

Szymany, gm. Wąsosz, pow. Grajewo, woj. podlaskie
Szypliszki, gm. *loco*, pow. Suwałki, woj. podlaskie
Śniepie, gm. i pow. Ełk, woj. warmińsko-mazurskie
Świętek-Strumiany, gm. Czyżew, pow. Wysokie Mazowieckie, woj. podlaskie
Tałty, gm. i pow. Mikołajki, woj. warmińsko-mazurskie
(dawn. Talten, Kr. Sensburg, Ostpreussen)
Turtul (przysiółek wsi Malesowizna), gm. Jeleniewo, pow. Suwałki, woj. podlaskie
Tworki, przysiółek wsi Skrodzkie, gm. Rajgród, pow. Grajewo, woj. podlaskie
Tykocin, gm. *loco*, pow. Białystok, woj. podlaskie
Ulów, gm. i pow. Tomaszów Lubelski, woj. lubelskie
Warszawa-Zerzeń (osiedle w dzielnicy Wawer)
Wierzbianki, gm. Kowale Oleckie, pow. Olecko, woj. warmińsko-mazurskie
Wiżajny, gm. *loco*, pow. Suwałki, woj. podlaskie
Wnory-Wypychy, gm. Kulesze Kościelne, pow. Wysokie Mazowieckie, woj. podlaskie
Wojdy, gm. Rajgród, pow. Grajewo, woj. podlaskie
Wołownia, gm. Jeleniewo, pow. Suwałki, woj. podlaskie
Woźnawieś (dawn. Woźna Wieś), gm. Rajgród, pow. Grajewo, woj. podlaskie
Wólka, gm. Bakałarzewo, pow. Suwałki, woj. podlaskie
Wyszembork, gm. Mrągowo, pow. Mrągowo, woj. warmińsko-mazurskie
Zelwa, gm. Giby, pow. Sejny, woj. podlaskie
Zelwagi, gm. Mikołajki, pow. Mrągowo, woj. warmińsko-mazurskie
(dawn. Selbongen, Kr. Sensburg, Ostpreussen)
Żubronajcie, gm. Krasnopol, pow. Sejny, woj. podlaskie
Żywa Woda, gm. Jeleniewo, pow. Suwałki, woj. podlaskie

Litwa

Alytus, Alytaus m. sav., Alytaus aps.
Baitai (Baičiai), Dvilų sen., Klaipėdos raj. sav., Klaipėdos aps.
Bakšiai, Šventėžio sen., Lazdijų raj. sav., Alytaus aps.
Delnica, Šeštokų sen., Lazdijų raj. sav., Alytaus aps.
Druskininkai (lit. Druskininkai), *Druskininkų* raj. sav., Alytaus aps.
Dūkai, Būdvečio sen., Lazdijų raj. sav., Alytaus aps.
Elveriskė, Lazdijų sen., Lazdijų raj. sav., Alytaus aps.
Gumbeliai (Maišymai), Šeštokų sen., Lazdijų raj. sav., Alytaus aps.
Jaskonis, Druskininkų raj. sav., Alytaus aps.
Kirsnelė, Šeštokų sen., Lazdijų raj. sav., Alytaus aps.
Kvietiniai, Dauparų-Kvietinių sen., Klaipėdos raj. sav., Klaipėdos aps.
Lazdijai, Lazdijų raj. sav., Alytaus aps.
Maišymai, Šeštokų sen., Lazdijų raj. sav., Alytaus aps. – por. Gumbeliai
Meškučiai, Daugų sen., Alytaus raj. sav., Alytaus aps.
Mikniškiai, Šeštokų sen., Lazdijų raj. sav., Alytaus aps.
Pažarstis, Šilavotas sen., Prienų raj. sav., Kaunas aps.
Rudamina, Lazdijų sen., Lazdijų raj. sav., Alytaus aps. – pol. Urdomin

Stanaičiai, Garliavos sen, Kauno raj sav., Kauno aps.
Strumbagalvė, Būdvečio sen., Lazdijų raj. sav., Alytaus aps.
Užpekliai, Kretingos sen., Kretingos raj. sav., Klaipėdos aps.
Zapsė, Lazdijų raj. sav., Alytaus aps.
Zubriai, Kalvarijos sen., Kalvarijos sav. Mariampolės aps.

Łotwa

Lejasdopeles (Sēlpils Lejasdopeles), Sēlpils pag., Jēkabpils nov.
Vampenieši II (wyspa Dole), pag. Salaspils, nov. Salaspils

Ukraina

Komariv (Комарів), rej. kelmieniecki, obw. czerniowiecki
Ostriv (Острів), rej. białocerkiewski, obw. kijowski

Białoruś

Lida (Ліда), rej. *loco*, obw. grodzieński
Podweryszki (biał. Падварышкі), rej. Werenowski, obw. grodzieński

Rosja (w tym nieistniejące miejscowości Prus Wschodnich, obecnie na terenie obwodu królewieckiego)

Dawn. Imten, Kr. Wehlau, Ostpreussen - miejscowość nie istnieje, raj. Gwardiejsk, obw. królewiecki
Izmierskoje poselenije (Измери, tat. *Әжмәр авыл җирлеге, Äctär awıl cirlege*), raj. Spas, Tatarstan
Izerkapinis (Изеркапинис) – cmentarzysko w miejscowości Klincovka (Клинцовка), raj. Zelenogradsk, obw. królewiecki
Klincovka (Клинцовка), raj. Zelenogradsk, obw. królewiecki (dawn. Wosegau, Kr. Königsberg, Ostpreussen)
Kostroma (Кострома), raj. i obw. kostromskoi
Dawn. Medenau, Kr. Fischhausen, Ostpreussen – obecnie Logvino (Логвино), raj. Svetlogorsk, obw. królewiecki
Nowogród Wielki (Беликий Новгород), raj. i obw. nowogrodzki
Osipowa pustyn' (Осипова пустынь), raj. Aleksandrovsk, obw. włodzimierski
dawn. Schulstein, Kr. Königsberg, Ostpreussen – obecnie Volnoe (Вольное), raj. Zelenogradsk, obw. królewiecki
Wies' (Весь), raj. Suzdal, obw. włodzimierski
Wystruć – Černiahovsk (Черняховск), raj. *loco*, obw. królewiecki – (dawn. Insterburg, Kr. *loco*, Ostpreussen) – pol. Wystruć
Dawn. Zohpen, Kr. Wehlau, Ostpreussen – obecnie Suvorovo (Суворово), raj. Gwardiejsk, obw. królewiecki

Niemcy

Hedeby/Haithabu (obecnie Busdorf, dzielnica Hadeby), Kr. Schleswig-Flensburg,
Schleswig-Holstein

Szwecja

Ales Stenar (nazwa obiektu zabytkowego) – miejscowość Kåseberga, komm. Ystad, län Skåne

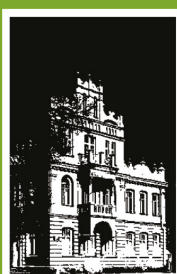
Tunezja

Kartagina (łac. Carthago), obecnie w granicach Tunis (arab. تونس), wil. Tunis
Thysdrus (obecnie Al Dżamm, arab. ج, fr. *El Jem*), wil. Al.-Mahdija

Wykaz skrótów

AL	„Archaeologia Litwana”, Vilnius.
Alt-Preußen	„Alt-Preußen. Vierteljahresschrift für Vor- und Frühgeschichte”, Königsberg.
AP	„Archeologia Polski”, Warszawa.
ATL	Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje.... metais, Vilnius.
Bałtowie i ich sąsiedzi...	A. BITNER-WRÓBLEWSKA, G. IWANOWSKA (red.), <i>Bałtowie i ich sąsiedzi. Marian Kaczyński in memoriam</i> , Seminarium Bałtyjskie II, Warszawa 2009.
Ceramika bałtyjska...	M. KARCZEWSKA, M. KARCZEWSKI (red.) <i>Ceramika bałtyjska. Tradycje i wpływy. Materiały z konferencji, Białystok 21-23 września 2005 roku</i> , Białystok 2009.
Ceramika zachodniobałtyjska I...	M. KARCZEWSKI (red.), <i>Ceramika zachodniobałtyjska od wczesnej epoki żelaza do początków ery nowożytniej. Materiały z konferencji – Białystok, 14–16 maja 1997</i> , Białystok 1998.
Ceramika zachodniobałtyjska II	M. KARCZEWSKA, M. KARCZEWSKI (red.), <i>Ceramika zachodniobałtyjska. Nowe źródła i interpretacje. Materiały z Konferencji, Białystok 23-24 września 2002</i> , Białystok 2004.
Kultura bogaczewska...	A. BITNER-WRÓBLEWSKA (red.), <i>Kultura bogaczewska w 20 lat później. Materiały z konferencji, Warszawa, 26–27 marca 2003</i> , Seminarium Bałtyjskie I, Warszawa 2007.
Kultury archeologiczne...	K. GODŁOWSKI (red.), <i>Kultury archeologiczne i strefy kulturowe w Europie Środkowej w okresie wpływów rzymskich. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Polskie Towarzystwo Archeologiczne, Oddział w Nowej Hucie i Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniach 20–22 września 1972 roku w Nowej Hucie i Krakowie</i> , Zeszyty Naukowe UJ CCCCXXII, Prace Archeologiczne 22, Kraków 1976.
LA	„Lietuvos archeologija” Vilnius.
MAB	Monumenta Archaeologica Barbarica, Kraków-Warszawa.

MdspK	Materiały do syntezy pradziejów Kujaw, Poznań.
MS	Materiały Starożytne, Warszawa.
MSiW	Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne, Warszawa.
Officina archaeologica optima...	W. NOWAKOWSKI, A. SZELA (red.), <i>Officina archaeologica optima. Studia ofiarowane Jerzemu Okuliczowi-Kozarynowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin</i> , Światowit P VII, Warszawa 2001.
Prussia	„Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia”; od 1926 roku: „Zeitschrift der Altertumsgesellschaft Prussia”; od 1927 roku: „Prussia. Zeitschrift für Heimatkunde und Heimatschutz”; od 1940 roku: „Prussia. Zeitschrift für Heimatkunde”, Königsberg.
RB	„Rocznik Białostocki”, Białystok.
RO	„Rocznik Olsztyński”, Olsztyn.
SAS	„Studia Archaeologica Sudauica”, Warszawa.
Sem Bałt	Seminarium Bałtyjskie, Warszawa.
Światowit B	Światowit. Supplement Series B, Warszawa.
Światowit P	Światowit. Supplement Series P: Prehistory and Middle-ages, Warszawa.
WA	„Wiadomości Archeologiczne”, Warszawa.
ZOW	„Z Otchłani Wieków”, Poznań-Warszawa.
AZP	– Archeologiczne Zdjęcie Polski
BTN	– Białostockie Towarzystwo Naukowe
IAUW	– Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego
KEJ	– Kompleksowa Ekspedycja Jaćwieska
KZA	– Konserwator Zabytków Archeologicznych
NID	– Narodowy Instytut Dziedzictwa
PSOZ	– Państwowa Służba Ochrony Zabytków
PTA	– Polskie Towarzystwo Archeologiczne
PTAiN	– Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne
WAUW	– Wydział Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego
WUOZ	– Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

MUZEUM
w Suwałkach

WYDZIAŁ
ARCHEOLOGII
Uniwersytet
Warszawski

ISBN WAUW 978-83-66210-47-9
ISBN MOS 978-83-61494-35-5
ISSN 2544-9982